

Tarpvalstybinio pobūdžio santuokos nutraukimo ir išlaikymo (pagrindai)

PROJEKTO: GERESNIS ES REGLAMENTŲ ŠEIMOS IR PAVELDĖJIMO TEISĖS SRITYJE TAIKYMAS

Šis seminaras – vienas iš renginių, organizuojamų naudojantis Europos Sąjungos 2014–2020 m. Civilinės teisenos programos finansine parama.

Šis leidinys parengtas naudojant Europos Sąjungos 2014–2020 m. Civilinės teisenos programos finansinę paramą. Už šio leidinio turinį atsako ERA ir jame neatsispindi Europos Komisijos nuomonė.

Tarpvalstybinės santuokos nutraukimo ir išlaikymo bylos

I atvejis: Jurisdikcija ir taikytina teisė

Brigita (Nyderlandų pilietė) ir Karelas (Slovėnijos pilietis) 2005 metais susitinka Hagoje (Nyderlanduose). 2009 metais susituokia ir persikelia į Marselį (Prancūziją). Ten 2013 metais gimsta jų duktė Ana (Nyderlandų/Slovėnijos pilietybė). 2016 m. pabaigoje Brigita ir Karelas nusprendžia gyventi skyrium. Brigita ir Ana grįžta į Nyderlandus, o Karelas lieka Marselyje, kur jis turi gerai apmokamą darbą. Brigita neturi pajamų ir iš Karelo nori gauti išlaikymą sau ir Anai. Kadangi Brigita netiki, kad jų santuoką galima atkurti, ji taip pat nori paduoti prašymą dėl santuokos nutraukimo. Ji pageidauja išsiaiškinti, ar dėl santuokos nutraukimo ji turėtų kreiptis į Prancūzijos, ar Nyderlandų teismą.

1 klausimas

Pagal kokias taisykles atitinkamose ES valstybėse narėse bus nustatoma jurisdikcija dėl santuokos nutraukimo bylos?

2 klausimas

Pagal kokias taisykles atitinkamose ES valstybėse narėse bus nustatoma jurisdikcija dėl išlaikymo bylos?

3 klausimas

Ar atsakymai į 1 ir 2 klausimus būtų skirtingi, jei mūsų nagrinėjamu atveju:

- a) Brigita būtų Meksikos pilietė, o Karelas – Rusijos pilietis?
- b) Tuo metu, kai Brigita ketina Nyderlanduose pateikti prašymą nutraukti santuoką, Karelo nuolatinė gyvenamoji vieta būtų JAV? arba
- c) „Karelas“ faktiškai būtų „Karla“, ir tai būtų tos pačios lyties sutuoktinių pora, kuri įsivaikino vaiką?

4 klausimas

Remdamiesi pradinėmis pirmo mūsų nagrinėjamo atvejo aplinkybėmis atsakykite, kur Brigita galėtų paduoti prašymą dėl

- a) santuokos nutraukimo;
- b) prašymą dėl jos, kaip sutuoktinės / buvusios sutuoktinės, išlaikymo;
- c) prašymą dėl vaiko išlaikymo?

Atsakydami į 4 ir kitus pirmojo atvejo klausimus, remkitės prielaida, kad Brigita ir Ana Nyderlanduose gyvena 7 mėnesius ir tuo metu, kai Brigita pateikia prašymą teismui, jų nuolatinė gyvenamoji vieta yra Nyderlanduose.

5 klausimas

Ar mūsų nagrinėjamu atveju Karelai gali pateikti prašymą dėl santuokos nutraukimo Slovėnijoje?

Tai yra, ar Slovėnijos teismai turėtų jurisdikciją, jei Karelai jiems pateiktų prašymą?

6 klausimas

Tarkime, kad Karelai prašymą dėl santuokos nutraukimo Slovėnijos teisme pateikia 2017 m. kovo 1 d., o Brigita prašymą dėl santuokos nutraukimo 2017 m. kovo 2 d. pateikia Nyderlandų teisme. Karelai Nyderlandų teismą informuoja, kad prašymą dėl santuokos nutraukimo jau nagrinėja Slovėnijos teismas. Ar Nyderlandų teismas vis tiek galėtų priimti sprendimą dėl santuokos nutraukimo?

7 klausimas

Pagal kokias taisykles mūsų nagrinėjamu atveju būtų nustatoma santuokos nutraukimo byla taikytina teisė?

Koks būtų atsakymas iš šio klausimo, jei

- a) Brigita kreiptųsi į Nyderlandų teismą?
- b) Brigita kreiptųsi į Prancūzijos teismą?

8 klausimas

Pagal kokias taisykles būtų nustatoma sutuoktinių / buvusių sutuoktinių ir vaikų išlaikymo ginčui taikytina teisė?

Koks būtų atsakymas iš šio klausimo, jei

- a) Brigita kreiptųsi į Nyderlandų teismą?
- b) Brigita kreiptųsi į Prancūzijos teismą?

9 klausimas

Kokia teisė mūsų nagrinėjamu atveju būtų taikytina santuokos nutraukimui, jei būtų nagrinėtu Prancūzijos teismas?

10 klausimas

Kokia teisė būtų taikytina

- a) sutuoktinio / buvusio sutuoktinio išlaikymui,
 - b) vaiko išlaikymui,
- jei bylą nagrinėtų Prancūzijos teismas?

11 klausimas

Ar būtų taikoma kita teisė, jei Nyderlandų teismas turėtų priimti sprendimą dėl

- a) sutuoktinio / buvusio sutuoktinio išlaikymo?
- b) vaiko išlaikymo?

12 klausimas

Įsivaizduokite, kad 2016 m. pabaigoje, kai ir Brigitos, ir Karelo nuolatinė gyvenamoji vieta vis dar buvo Prancūzijoje, norėdami išvengti galimų ginčų ateityje, jie abu nusprendė parengti sutartį dėl jų galimus ginčus nagrinėsiančio teismo ir taikytinos teisės pasirinkimo. Ar jų susitarimas šiais klausimais gali būti privalomas? Kokius teismus ir teisę jie galėjo pasirinkti? Nurodykite atitinkamas nuostatas, reglamentuojančias:

- a) Teismo pasirinkimą santuokos nutraukimui
- b) Santuokos nutraukimui taikytinos teisės pasirinkimą
- c) Teismo pasirinkimą ginčui dėl sutuoktinio / buvusio sutuoktinio išlaikymo
- d) Ginčui dėl sutuoktinio / buvusio sutuoktinio išlaikymo taikytinos teisės pasirinkimą
- e) Teismo pasirinkimą ginčui dėl vaiko išlaikymo
- f) Ginčui dėl vaiko išlaikymo taikytinos teisės pasirinkimą

ATSAKYMAI

Metodologija

Bet kurioje byloje su tarpvalstybiniu elementu nustatant, kurios nuostatos taikytinos, padėtų šie žingsniai:

1 žingsnis. Nustatykite atitinkamą teisės sritį.

2 žingsnis. Įvertinkite, su kuriuo tarptautinės privatinės teisės aspektu yra susijęs ginčas.

3 žingsnis. Susiraskite atitinkamus ES ir tarptautinės teisės šaltinius.

4 žingsnis. Pasitikslinkite atitinkamų ES ir tarptautinių teisės aktų materialinę ir geografinę taikymo sritį bei taikymą laiko atžvilgiu; jei aktualus daugiau nei vienas teisės aktas, įvertinkite jų tarpusavio santykį.

5 žingsnis. Raskite taikytinas teisės normas.

Atkreiptinas dėmesys, kad tais atvejais, kai tam tikroje byloje su tarpvalstybiniu elementu netaikytinas joks ES, tarptautinis daugiašalis arba dvišalis teisės aktas, bus būtina atsižvelgti į savarankiškas atitinkamos valstybės tarptautinės privatinės teisės normas.

1 klausimas

Pagal kokias taisykles atitinkamose ES valstybėse narėse bus nustatoma jurisdikcija dėl santraukos nutraukimo bylos?

Jurisdikcija su santuokos nutraukimu susijusiose bylose

Mūsų nagrinėjamu atveju jurisdikcija santuokos nutraukimo byloje nustatoma pagal **2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000** (toliau – **Reglamentas „Bruselis IIa“**). Šiuo atveju problemų nekelia nei materialinė, nei geografinė taikymo sritis ar taikymas laiko atžvilgiu.

Reglamentas „Bruselis IIa“

Materialinė taikymo sritis. Šis Reglamentas taikomas „*teismo civilinėms byloms, susijusioms su <...> su santuokos nutraukimu, gyvenimu skyrium (separacija) ar santuokos pripažinimu negaliojančia*“ (1 straipsnio a dalis). Be to, Reglamentas taikomas „*civilinėms byloms, susijusioms su <...> tėvų pareigų skyrimu, naudojimosi jomis, perdavimu, apribojimu ar atėmimu*“ (1 straipsnio b dalis). Ši sritis mūsų nagrinėjamu atveju nėra aktuali. Materialinė taikymo sritis santuokos bylų atveju papildomai patikslinama Reglamento 8 konstatuojamojoje dalyje, kurioje teigiama, kad „*Kalbant apie teismo sprendimus dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacija) ar santuokos pripažinimo negaliojančia, šis reglamentas turėtų būti taikomas tik santuokos ryšių nutraukimui ir neturėtų liesti tokių klausimų, kaip santuokos nutraukimo pagrindai, santuokos turtinės pasekmės, ar kitų papildomų priemonių*”.

Geografinė taikymo sritis. Reglamentas „Bruselis IIa“ taikomas visose Europos Sąjungos valstybėse narėse, išskyrus Daniją (žr. 31 konstatuojamąją dalį).

Patarimas: nustatant šio teisės akto taikytinumą Danijoje ir Jungtinėje Karalystėje, patartina nesiremti vien Reglamento tekstu. Kartais ES reglamentai priimami nedalyvaujant Danijai arba Jungtinei Karalystei, tačiau vėlesniame etape Reglamento taikymo sritis praplečiama.

Kalbant apie Reglamentą „Bruselis IIa“, situacija (2017 m. vasario mėn.) tokia pati: Danija

nedalyvauja jo taikyme. Naujausią informaciją rasite EUR-lex interneto svetainėje.

Taikymas laiko atžvilgiu. Reglamentas „Briuselis IIA“ taikomas nuo 2005 m. kovo 1 d. (žr. 72 straipsnį). Pereinamosiose nuostatose numatoma, kad „Šio reglamento nuostatos taikomos tik išskeltoms byloms, dokumentams, tinkamai parengtiems arba užregistruotiems kaip autentiški dokumentai, ir šalių susitarimams, sudarytiems po jo taikymo datos <...>“ (žr. 64 straipsnio 1 dalį). Reglamento 64 straipsnio 2–4 dalys nustato teismo sprendimų, priimtų prieš šio reglamento taikymo datą, ir sprendimų, priimtų po įsigaliojimo datos anksčiau išskeltose bylose, pripažinimo ir vykdymo ypatumus.

Daugiau informacijos apie Reglamentą „Briuselis IIA“ rasite, *inter alia*, „Reglamento „Briuselis IIA“ taikymo praktiniame vadove“, kurį 2014 metais išleido Europos Komisija.

NAUDINGA ŽINOTI

Nauja Reglamento „Briuselis IIA“ redakcija

Remiantis Europos Komisijos atliktu Reglamento taikymo praktikos įvertinimu, šiuo metu svarstomi Reglamento „Briuselis IIA“ pakeitimai. Dabartiniame pasiūlyme dėl Reglamento „Briuselis IIA“ pakeitimo nuostatų dėl jurisdikcijos santuokos bylose srityje išsaugoma status quo.

Daugiau informacijos rasite Pasiūlyme dėl Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis bei tarptautiniu vaikų grobimu, pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija) (COM(2016) 411 galutinis) ir Aiškinamajame memorandume.

2 klausimas

Pagal kokias taisykles atitinkamose ES valstybėse narėse bus nustatoma jurisdikcija dėl išlaikymo bylos?

Atsakymas:

Jurisdikcija su išlaikymo prievolėmis susijusiose bylose

Mūsų nagrinėjamu atveju jurisdikcija bylose, susijusiose su vaiko išlaikymo ir sutuoktinio / buvusio sutuoktinio išlaikymo prievolėmis, nustatoma pagal **2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje** (toliau – **ES Reglamentas dėl išlaikymo prievolių**). Šiuo atveju problemų nekelia nei materialinė, nei geografinė taikymo sritis ar taikymas laiko atžvilgiu (žr. tolesnę apžvalgą).

ES Reglamentas dėl išlaikymo prievolių

Materialinė taikymo sritis. Šis Reglamentas taikomas „išlaikymo prievolėms, atsirandančioms iš šeimos santykių, tėvystės ar motinystės, santuokos ar giminystės“ (žr. 1 straipsnio 1 dalį). Materialinė taikymo sritis patikslinta Reglamento konstatuojamosiose dalyse. 11 konstatuojamojoje dalyje pabrėžtas įstatymų leidėjo ketinimas apimti „*visas*“ išlaikymo prievolės, kylančias iš šeimos santykių, tėvystės ar motinystės, santuokos ar giminystės, „*kad visiems išlaikymo kreditoriams būtų užtikrintos vienodos sąlygos*“ ir kad „*šiame reglamente terminas „išlaikymo prievolės“ būtų aiškinamas autonomiškai*“. 15 ir 16 konstatuojamosiose dalyse pabrėžiamas visuotinis Reglamente įtvirtintų jurisdikcijos taisyklių taikytinumas.

Geografinė taikymo sritis. ES Reglamentas dėl išlaikymo prievolių taikomas visose Europos Sąjungos valstybėse narėse, įskaitant Jungtinę Karalystę ir Daniją. Tačiau Danijos atžvilgiu Reglamentas taikomas tik iš dalies.

Atkreiptinas dėmesys, kad Reglamento tekstas šiuo atžvilgiu yra klaidinantis: 47 ir 48 konstatuojamosiose dalyse aiškiai nurodyta, kad Jungtinė Karalystė ir Danija nedalyvauja priimant šį Reglamentą.

Nors Jungtinė Karalystė nedalyvavo priimant Reglamentą, kas atsispindi 47 konstatuojamojoje dalyje, Reglamentą priėmus, **Jungtinė Karalystė** jį pripažino ir Reglamento taikymas Jungtinei Karalystei buvo išplėstas Komisijos sprendimu (2009 m. birželio 8 d. Komisijos sprendimas 2009/451/EB, OL L 149, 2009-06-12, p. 73).

Danija, remdamasi 2005 m. spalio 19 d. analogišku susitarimu su Europos Bendrija, pagal kurį Danija turi pranešti Europos Komisijai apie savo sprendimą įgyvendinti arba neįgyvendinti Reglamento „Briuselis I“ pakeitimų turinio, 2009 m. sausio 14 d. raštu pranešė Komisijai apie savo sprendimą įgyvendinti Reglamento dėl išlaikymo prievolių turinį tiek, kiek šiuo Reglamentu iš dalies keičiamas Reglamentas „Briuselis I“ (žr. OL L 149, 2009-06-12, p. 80). Tai reiškia, kad „Reglamentas dėl išlaikymo prievolių, išskyrus III ir VII skyrių nuostatas, bus taikomas Europos Bendrijos ir Danijos santykiams“. Be to, „Reglamento dėl išlaikymo prievolių 2 straipsnio ir IX skyriaus nuostatos taikomos tik tiek, kiek jos susiję su jurisdikcija, teismo sprendimų pripažinimu, vykdytinumu ir vykdymu bei teise kreiptis į teismą“ (žr. Danijos pranešimą).

Taikymas laiko atžvilgiu. ES Reglamentas dėl išlaikymo prievolių visose Europos Sąjungos valstybėse narėse taikomas nuo 2011 m. birželio 18 d. ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių pereinamojo laikotarpio nuostatos išdėstytos Reglamento 75 straipsnyje, kuris pakeistas atitaisymu, kuris paskelbtas OL L 131, 2011-05-18, p. 26, ir atitaisymu, kuris paskelbtas OL L 8, 2013-01-12, p. 19. Vadovaujantis 75 straipsnio 2 dalies nuostatomis, Reglamentas taikomas po jo taikymo pradžios (2011 m. birželio 18 d.) iškeltoms byloms, patvirtintiems arba sudarytiems teisiniams susitarimams ir išduotiems autentiškiems dokumentams.

3 klausimas

Ar atsakymai į 1 ir 2 klausimus būtų skirtingi, jei mūsų nagrinėjamu atveju:

- Brigita būtų Meksikos pilietė, o Karelas – Rusijos pilietis?
- Tuo metu, kai Brigita ketina Nyderlanduose pateikti prašymą nutraukti santuoką, Karelo nuolatinė gyvenamoji vieta būtų JAV? arba
- „Karelas“ faktiškai būtų „Karla“, ir tai būtų tos pačios lyties sutuoktinių pora, kuri įsivaikino vaiką?

Atsakymai:

Atsakymas į **3 klausimo a dalį**: Ne, Reglamento „Briuselis IIa“ ir Reglamento dėl išlaikymo prievolių normos vis tiek būtų taikomas nustatant Prancūzijos arba Nyderlandų teismų jurisdikciją santuokos nutraukimo arba atitinkamai išlaikymo prievolių bylose. Nei Reglamentas „Briuselis IIa“, nei Reglamentas dėl išlaikymo prievolių nereikalauja, kad šalys turėtų ES valstybės narės pilietybę. Įstatymų leidėjo ketinimai, susiję su Reglamente „Briuselis IIa“ įtvirtintomis jurisdikcijos santuokos nutraukimo bylose taisyklėmis, išdėstyti, *inter alia*, ankstesnio Reglamento Nr. 1347/2000, kurio nuostatos dėl jurisdikcijos santuokos bylose yra iš esmės atkartojamos Reglamente „Briuselis IIa“, 4, 8 ir 12 konstatuojamosiose dalyse. ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių klausimu žr. būtent 14 konstatuojamąją dalį ir kt.

Tai taikytina ir atsakant į **3 klausimo b dalį**. Tai, kad vienos šalies (atsakovo) įprastinė gyvenamoji vieta yra ne ES valstybėje narėje, paprastai nedraudžia taikyti šių reglamentų normų dėl jurisdikcijos. Žr. ES Reglamentą dėl išlaikymo prievolių bei 15 konstatuojamąją dalį, kurioje nustatyta: „*Siekiant užtikrinti išlaikymo kreditorių interesų gynimą ir skatinti tinkamą teisingumo vykdymą Europos Sąjungoje, turėtų būti pritaikytos jurisdikcijos normos, nustatytos Reglamentu (EB) Nr. 44/2001. Ta aplinkybė, kad atsakovo įprastinė gyvenamoji vieta yra trečiojoje valstybėje, nebeturėtų būti priežastis netaikyti Bendrijos normų dėl jurisdikcijos ir nebeturėtų būti nuostatų nukreipiančių į nacionalinę teisę. <...>*“.

Į **3 klausimo c dalį** atsakyti sunkiau. Dėl to, ar Reglamentas „Briuselis IIA“ taikomas tos pačios lyties asmenų santuokoms, vis dar ginčijamasi ir šis klausimas vis dar neišspręstas.

Reglamentas „Briuselis IIA“ taikomas „*byloms, susijusioms su <...> su santuokos nutraukimu, gyvenimu skyrium (separacija) ar santuokos pripažinimu negaliojančia*“ (1 straipsnio a dalis), tačiau jame nėra „santuokos“ apibrėžties. Tos pačios lyties asmenų santuokos egzistuoja tik keliose ES valstybėse narėse (nors jų skaičius ir didėja), o kitose ES valstybėse narėse pačios lyties partneriams tik leidžiama įregistruoti partnerystę, o kai kuriose valstybėse tos pačios lyties partneriai neturi galimybės savo santykių įteisinti jokiū būdu. Dėl šios priežasties akivaizdu, kad Europos Sąjungoje nėra bendro požiūrio į tai, ar tos pačios lyties partneriai turi turėti galimybę tuoktis, ir ar sąvoka „santuoka“ galėtų apimti tos pačios lyties santuokas.

Daugiau informacijos apie tos pačios lyties porų teisinę padėtį Europoje: Boele-Woelki/Fuchs, *Same-Sex Relationships and Beyond, Gender Matters in the EU*, 3rd edition Cambridge 2017.

Dėl santuokos sąvokos Reglamente „Briuselis IIA“ pabrėžtina būtinybė ją aiškinti autonomiškai, t.y. Reglamento taikytinumą tos pačios lyties asmenų santuokai negali priklausyti nuo nacionalinėje teisėje įtvirtintos termino „santuoka“ sąvokos. Skirtingas požiūris į tos pačios lyties santuokas ES atsispindi asmenų, palaikančiųjų Reglamento „Briuselis IIA“ taikymą tos pačios lyties asmenų santuokoms ir esančių prieš tai, argumentuose.

Tie, kurie nesutinka, kad Reglamentas „Briuselis IIA“ būtų taikomas tos pačios lyties asmenų santuokoms, remiasi, *inter alia*, tuo, kad tuo metu, kai buvo rengiamas šis Reglamentas, tos pačios lyties asmenų santuokos buvo įmanomos tik vienoje ES valstybėje narėje (Nyderlanduose) ir dėl to akivaizdžiai nebuvo siekiama, kad Reglamentas „Briuselis IIA“ būtų taikomas tos pačios lyties asmenų santuokoms. Kiti tvirtina, kad nors Reglamentas „Briuselis IIA“ ir buvo rengiamas tada, kai nebuvo plačių galimybių tos pačios lyties asmenų santuokoms, šis argumentas netinkamas pasisakant prieš jo taikymą tos pačios lyties asmenų santuokoms šiuo metu. Reglamente „santuoka“ nėra apibrėžta, taigi, ji nėra aiškiai netaikoma tos pačios lyties asmenų santuokoms. Be to, dabar ES teisės normos turi būti taikomos taip, kad nepažeistų Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintų teisių, o Chartijoje aiškiai draudžiama bet kokia diskriminacija dėl lyties ar seksualinės orientacijos (Chartijos 21 straipsnio 1 dalis). Kaip ir minėta, šis klausimas dar neišspręstas, o Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (ESTT) dar neturėjo progos šio klausimo nagrinėti, ir kol kas galime susidurti su skirtingu Reglamente „Briuselis IIA“ įtvirtintos sąvokos „santuoka“ aiškinimu skirtingose Europos valstybėse.

Dėl ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių taikytinumą tos pačios lyties sutuoktinių išlaikymui kyla panašūs klausimai. Tačiau Reglamento dėl išlaikymo prievolių materialinė taikymo sritis labai plati, nes jis taikomas **VISOMS** „išlaikymo prievolėms, atsirandančioms iš šeimos santykių, tėvystės ar motinystės, santuokos ar giminystės“ (žr. 1 straipsnio 1 dalį ir 11 konstatuojamąją dalį). Net jei tos pačios lyties asmenų santuoka nebūtų laikoma santuoka ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių prasme, sugyventinių išlaikymas gali būti priskiriamas kitokiam „šeimos narių išlaikymui“. Ar išlaikymo prievolė faktiškai egzistuoja, bet kuriuo atveju yra klausimas, į kurį

atsakoma pagal taikytiną teisę.

Galiausiai dukters Anos išlaikymo klausimu atsakytina, kad ES Reglamentas dėl išlaikymo prievolių taikomas be jokių apribojimų, neatsižvelgiant į tėvų santuokinį statusą.

4 klausimas

Remdamiesi pradinėmis pirmo mūsų nagrinėjamo atvejo aplinkybėmis atsakykite, kur Brigita galėtų paduoti prašymą dėl

- a) santuokos nutraukimo;
- b) prašymą dėl jos, kaip sutuoktinės / buvusios sutuoktinės, išlaikymo;
- c) prašymą dėl vaiko išlaikymo?

Atsakydami į 4 ir kitus pirmojo atvejo klausimus, remkitės prielaida, kad Brigita ir Ana Nyderlanduose gyvena 7 mėnesius ir tuo metu, kai Brigita pateikia prašymą teismui, jų nuolatinė gyvenamoji vieta yra Nyderlanduose.

Atsakymai:

a) Jurisdikcija santuokos nutraukimo atveju:

Brigita prašymą dėl santuokos nutraukimo galėtų paduoti Prancūzijoje arba Nyderlanduose.

Prancūzijos teismai turėtų jurisdikciją pagal Reglamento „Briuselis IIa“ 3 straipsnio a dalies antrą ir trečią pastraipą. Sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta buvo Prancūzijoje, o vienas iš jų ten tebegyvena. Atsakovo įprastinė gyvenamoji vieta yra Prancūzijoje.

Nyderlandų teismai jurisdikciją turėtų pagal Reglamento „Briuselis IIa“ 3 straipsnio a dalies šeštą pastraipą. Brigitos įprastinė gyvenamoji vieta yra Nyderlanduose, nes prieš paduodama prašymą ji ten gyveno ilgiau nei 6 mėnesius ir yra Nyderlandų pilietė.

Ji gali pasirinkti iš kelių jurisdikcijos pagrindų.

Svarbi teismo praktika dėl gyvenamosios vietos jurisdikcijos (Reglamento „Briuselis IIa“ 7 straipsnis):

ESTT (ETT) 2007-11-29 sprendimas byloje *Kerstin Sundelind Lopez prieš Miguel Enrique Lopez Lizazo (C-68/07)*

Prieš pradėdant gyventi skyrium, Sundelind Lopez (Švedijos pilietė) ir Lopez Lizazo (Kubos pilietis) įprastinė gyvenamoji vieta buvo Prancūzijoje. Vėliau Lopez Lizazo išvyko gyventi į Kubą. Sundelind Lopez prašymą dėl santuokos nutraukimo pateikė Švedijoje. Ginčo dėl Prancūzijos teismų jurisdikcijos remiantis Reglamento „Briuselis IIa“ 3 straipsnio 1 dalies a punktu nebuvo.

ESTT (ETT) buvo klausiama, ar valstybės narės teismai gali savo jurisdikciją grįsti nacionaline teise „[k]ai atsakovas byloje dėl prašymo nutraukti santuoką valstybės narės teritorijoje nuolatinės gyvenamosios vietos neturi arba nėra valstybės narės pilietis, net jeigu kitos valstybės narės teismas gali turėti jurisdikciją šio ieškinio atžvilgiu pagal vieną iš 3 straipsnyje [Reglamento] įtvirtintų jurisdikciją suteikiančių normų?“.

Teismas konstatavo, kad „[Reglamento „Briuselis IIa“] 6 ir 7 straipsniai <...> turi būti aiškinami taip, kad kai, vykstant santuokos nutraukimo procesui, atsakovas valstybės narės

teritorijoje nuolatinės gyvenamosios vietos neturi ir nėra valstybės narės pilietis, valstybės narės teismai, kad priimtų sprendimą tokiaime procese, negali savo jurisdikcijos grįsti savo nacionaline teise, jeigu kitos valstybės narės teismai turi jurisdikciją pagal šio reglamento 3 straipsnį“.

b) Jurisdikcija ginčiuose dėl sutuoktinio / buvusio sutuoktinio išlaikymo

Reikalavimą dėl jos, kaip sutuoktinės / buvusios sutuoktinės, išlaikymo Brigita galėtų pareikšti savo gyvenamosios vietos teisme Nyderlanduose arba Karelo gyvenamosios vietos teisme Prancūzijoje.

Prancūzijos teismas jurisdikciją turėtų pagal ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 3 straipsnio a dalį. Atsakovo Karelo įprastinė gyvenamoji vieta yra Marselyje. Nyderlandų teismas jurisdikciją turėtų pagal ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 3 straipsnio b dalį. Kreditorės Brigitos įprastinė gyvenamoji vieta yra Nyderlanduose. Be to, remdamasi ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 3 straipsnio c dalimi, pareiškėja turėtų teisę prašymą dėl išlaikymo pateikti teisme, kuriam teisinga santuokos nutraukimo byla, jei kartu būtų keliamas reikalavimas dėl išlaikymo. Žinant, kad prašymas nutraukti santuoką mūsų nagrinėjamu atveju yra teisingas Prancūzijos arba Nyderlandų teismui, remiantis 3 straipsnio c dalimi galimybių kreiptis su reikalavimu dėl išlaikymo į kitus teismus nebūtų.

NAUDINGA ŽINOTI

Priešingai nei Reglamentas „Briuselis IIa“, ES Reglamentas dėl išlaikymo prievolių numato teisę pasirinkti teismą (žr. ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 4 straipsnį). Kadangi pasirinkta jurisdikcija laikytina „išimtinė“, jei nėra susitarta kitaip (4 straipsnio 1 dalis), patartina visais atvejais išlaikymo byloje klausimą dėl jurisdikcijos pradėti aiškintis įvertinant, ar šalys pasirinko teismą. Mūsų nagrinėjamu atveju tokio pasirinkimo nėra. Kadangi šalių pasirinkimo dėl jurisdikcijos nėra, toliau nagrinėtinas Reglamento 3 straipsnis. Ir tik tuo atveju, jei jame nėra numatyta jurisdikcijos pagrindo, reikėtų remtis 5 straipsniu ir galiausiai 6 ir 7 straipsniais.

Atkreiptinas dėmesys, kad ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 5, 6 ir 7 straipsniai neturi analogiškų straipsnių Reglamento „Briuselis IIa“ nuostatose dėl santuokos bylų. Remiantis ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 5 straipsniu, „*jurisdikciją turi*“ valstybės narės teismas, „*kurio procese dalyvauja atsakovas*“, neginčijantis jurisdikcijos. ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių jurisdikcijos normomis, papildytomis 6 straipsniu (papildoma jurisdikcija) ir 7 straipsniu (*forum necessitatis*), siekiama įtvirtinti išsamias jurisdikcijos normas, pakeisiančias nacionalines taisykles dėl jurisdikcijos (žr. ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 15 ir 16 konstatuojamąsias dalis).

c) Jurisdikcija ginčiuose dėl vaiko išlaikymo

Reikalavimas dėl vaiko išlaikymo galėtų būti pateiktas vaiko gyvenamosios vietos teisme Nyderlanduose arba Karelo gyvenamosios vietos teisme Prancūzijoje. Prancūzijos teismas jurisdikciją turėtų pagal ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 3 straipsnio a dalį. Atsakovo Karelo įprastinė gyvenamoji vieta yra Marselyje. Nyderlandų teismas jurisdikciją turėtų pagal ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 3 straipsnio b dalį. Kreditorės Anos įprastinė gyvenamoji vieta yra Nyderlanduose.

Pagal ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 3 straipsnio d dalį kito teismo jurisdikcijos pasirinkti negalėtume. Jurisdikciją dėl tėvų pareigų, remiantis Reglamento „Briuselis IIa“ 8 straipsniu, turėtų vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos teismai, šiuo atveju – Nyderlandų teismas.

Pastaba: daugelyje ES valstybių narių santuokos nutraukimo bylas nagrinėjantys teismai paprastai sprendžia ir išlaikymo bei tėvų pareigų klausimus. Tokia tvarka taikoma pagal nacionalines procesines taisykles. Prabrėžtina, kad tarptautiniuose šeimos ginčiuose jurisdikcija **turi** būti pagrįsta atitinkamais ES ir tarptautiniais teisės aktais. Taikant tokias taisykles gali atsitikti taip, kad santuokos nutraukimo, vaiko išlaikymo ir (arba) tėvų atsakomybės klausimus nagrinės skirtingi

teismai.

NAUDINGA ŽINOTI

Svarbūs jurisdikcijos normų, įtvirtintų ES Reglamente dėl išlaikymo prievolių ir Reglamente „Briuselis IIA“, **skirtumai**

Reglamente „Briuselis IIA“ įtvirtintos taisyklės yra klasikinės tarptautinės jurisdikcijos normos. Tai yra, jomis paprasčiausiai nustatoma, kad jurisdikciją turės tam tikros valstybės teismai, o sprendimas dėl teritorinės jurisdikcijos, t.y., kuris tos valstybės teismas nagrinės bylą, paliekamas nacionalinei procesinei teisei. Tuo tarpu ES Reglamentas dėl išlaikymo prievolių reguliuoja ir tarptautinę, ir teritorinę jurisdikciją.

Palyginkite konkrečias formuluotes: ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 3 straipsnio a ir b dalyse nustatyta: „*tos vietos, kurioje yra <...> įprastinė gyvenamoji VIETA, TEISMAS*“. Reglamento „Briuselis IIA“ 3 straipsnis: „*jurisdikciją turi TEISMAI, esantys toje valstybėje narėje, a) kurios teritorijoje <...>*“.

Taip pat žr. atitinkamus ESTT sprendimus, pateiktus toliau.

ESTT 2014-12-18 sprendimas sujungtose bylose Sanders prieš Verhaegen (C-400/13) ir Huber prieš Huber (C-408/13). ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 3 straipsnio b dalį ES Teisingumo Teismas jau yra išaiškinęs sujungtose bylose **Sanders prieš Verhaegen (C-400/13)** ir **Huber prieš Huber (C-408/13)**. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikė du Vokietijos teismai, prašydami išaiškinti 3 straipsnio b dalį ir atsakyti, ar jo nuostata draudžia nacionaliniais teisės aktais sukonzentruoti jurisdikciją kitame nei kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos pirmos instancijos teisme.

Vokietijoje yra priimti įgyvendinantys teisės aktai, pagal kuriuos jurisdikcija dėl tarpvalstybinių išlaikymo prievolių pirmąją instanciją yra koncentruota apeliacinio teismo buvimo vietos pirmosios instancijos teisme, t.y., atsakovo / kreditoriaus įprastinės gyvenamosios vietos pirmosios instancijos teismas pagal įgyvendinančius teisės aktus jurisdikcijos neturi. Šia nuostata buvo siekiama koncentruoti jurisdikciją tam tikruose teismuose, kurie specializuojasi tarpvalstybinėse išlaikymo bylose.

ESTT konstatavo, kad „*<...> 3 straipsnio b punktas turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiama nacionalinės teisės norma, kaip nagrinėjamoji pagrindinėse bylose, <...> išskyrus atvejį, jeigu šia norma prisidedama siekiant tinkamo teisingumo vykdymo tikslo ir ginamas išlaikymo kreditorių interesas, tuo pat metu skatinant veiksmingą tokių išmokų išieškojimą, tačiau tai turi patikrinti prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai*“.

Daugiau informacijos rasite, *inter alia*, generalinio advokato Jääskinen išvadoje.

5 klausimas

Ar mūsų nagrinėjamu atveju Karelai gali pateikti prašymą dėl santuokos nutraukimo Slovėnijoje? Tai yra, ar Slovėnijos teismai turėtų jurisdikciją, jei Karelai jiems pateiktų prašymą?

Atsakymas:

Ne. Reglamente „Briuselis IIA“ nėra nuostatos, pagal kurią mūsų nagrinėjamu atveju jurisdikciją turėtų Slovėnijos teismai.

6 klausimas

Tarkime, kad Karelai prašymą dėl santuokos nutraukimo Slovėnijos teisme pateikia 2017 m. kovo 1 d., o Brigita prašymą dėl santuokos nutraukimo 2017 m. kovo 2 d. pateikia Nyderlandų teisme. Karelai Nyderlandų teismą informuoja, kad prašymą dėl santuokos nutraukimo jau nagrinėja Slovėnijos teismas. Ar Nyderlandų teismas vis tiek galėtų priimti sprendimą dėl santuokos nutraukimo?

Atsakymas:

Kaip ir minėta 5 atsakyme, Slovėnijos teismas pagal Reglamentą „Briuselis IIa“ jurisdikcijos santuokos nutraukimo bylose neturi. Tačiau Nyderlandų teismas negali paprasčiausiai ignoruoti to fakto, kad pirmiausia byla iškelta Slovėnijos teisme. Reglamento „Briuselis IIa“ 19 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „Jeigu tarp tų pačių šalių skirtingų valstybių narių teismuose iškeliamos bylos dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (*separacija*) ar santuokos pripažinimo negaliojančia, teismas, kuriame buvo vėliau iškelta byla, savo iniciatyva sustabdo nagrinėjimo procesą, kol nustatoma pirmojo teismo jurisdikcija“. Taigi, Nyderlandų teismas turi palaukti, kol savo jurisdikciją nustatys Slovėnijos teismas. Reglamento „Briuselis IIa“ 17 straipsnio teigiama, kad „Jeigu valstybės narės teisme iškeliamą byla, kurią nagrinėti pagal šį reglamentą jurisdikciją turi ne jis, o kitos valstybės narės teismas, pirmiau nurodytas teismas savo iniciatyva pareiškia, kad jurisdikcijos neturi“. Dėl šios priežasties Slovėnijos teismas turi pripažinti, kad jurisdikcijos neturi. Tuomet Nyderlandų teismas gali spręsti dėl santuokos nutraukimo.

NAUDINGA ŽINOTI

Lis pendens

Tais atvejais, kai dviejuose teismuose tos pačios šalys pateikia tuos pačius reikalavimus, ES Reglamentas dėl išlaikymo prievolių numato tokias pačias taisykles. Žr. ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 10 ir 12 straipsnius.

Teismo praktika dėl *lis pendens* Reglamento „Briuselis IIa“ kontekste

ESTT 2015-10-05 sprendimas byloje *A. prieš B. (C-489/14)*

Sutuoktiniai prancūzai, dviejų vaikų tėvai, kurie daug metų gyveno Jungtinėje Karalystėje, 2010 metais pradėjo gyventi skyrium. Vyras prašymą teismui dėl gyvenimo skyrium pateikė Prancūzijoje, o žmona dėl santuokos nutraukimo kreipėsi Jungtinėje Karalystėje.

7 klausimas

Pagal kokias taisykles mūsų nagrinėjamu atveju būtų nustatoma santuokos nutraukimo bylai taikytina teisė?

Koks būtų atsakymas iš šį klausimą, jei

- Brigita kreiptųsi į Nyderlandų teismą?
- Brigita kreiptųsi į Prancūzijos teismą?

Atsakymai:

Santuokos nutraukimo bylose taikytiną teisę reguliuoja **2010 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1259/2010, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium taikytinos teisės srityje** (toliau – Reglamentas „Roma III“).

Šis Reglamentas nėra taikomas visose ES valstybėse narėse. Kadangi ES valstybės narės nesutarė dėl teisės akto priėmimo, geriausiu variantu Europoje įvedant santuokos nutraukimo byloms taikytinas taisykles buvo pasirinktas „tvirtesnis bendradarbiavimas“. Tvirtiau bendradarbiauti įmanoma, jei šią priemonę įgyvendinti susitaria bent devynios ES valstybės narės. Kitos ES valstybės narės, remiantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 331 straipsniu, tvirtesniame bendradarbiavime gali dalyvauti vėlesniame etape.

Pirmosios sustiprintame bendradarbiavime pagal Reglamentą „Roma III“ pradėjo bendradarbiauti šios 14 valstybių: **Belgija, Bulgarija, Vokietija, Ispanija, Prancūzija, Italija, Latvija, Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Austrija, Portugalija, Rumunija ir Slovėnija.**

Vėliau prisijungė šios valstybės:

- **Lietuva** (žr. 2012 m. lapkričio 21 d. Europos Komisijos sprendimą; Reglamentas „Roma III“ taikomas nuo 2014 m. gegužės 22 d);
- **Graikija** (žr. 2014 m. sausio 27 d. Europos Komisijos sprendimą; Reglamentas „Roma III“ taikomas nuo 2015 m. liepos 29 d.);
- **Estija** (žr. 2016 m. rugpjūčio 10 d. Europos Komisijos sprendimą; Reglamentas „Roma III“ taikomas nuo 2018 m. vasario 11 d.).

Atsakant į 6 klausimą, turi būti nagrinėjama Reglamento „Roma III“ materialinė ir geografinė taikymo sritis bei taikymas laiko atžvilgiu (žr. tolesnį paaiškinimą).

Reglamentas „Roma III“

Materialinė taikymo sritis. Reglamento 1 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jis „*taikomas su teisės kolizija susijusiais atvejais santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium*“. 1 straipsnio 2 dalyje patikslinta, kad Reglamentas netaikomas „*santuokos buvimo, galiojimo ar pripažinimo klausimams*“, „*santuokos turtinių pasekmių klausimams*“ ir išlaikymo prievolėms.

Geografinė taikymo sritis. Visų tvirtesniame bendradarbiavime dalyvaujančių ES valstybių narių teismai, nustatydami santuokos nutraukimo ir gyvenimo skyrium byloms taikytiną teisę, turi remtis Reglamentu „Roma III“.

Pirmosios sustiprintame bendradarbiavime pagal Reglamentą „Roma III“ pradėjo bendradarbiauti šios 14 valstybių: **Belgija, Bulgarija, Vokietija, Ispanija, Prancūzija, Italija, Latvija, Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Austrija, Portugalija, Rumunija ir Slovėnija.** Vėliau prisijungė šios valstybės: **Lietuva** (žr. Europos Komisijos 2012 m. lapkričio 21 d. sprendimą); **Graikija** (žr. Europos Komisijos 2014 m. sausio 27 d. sprendimą); ir **Estija** (žr. Europos Komisijos 2016 m. rugpjūčio 10 d. sprendimą).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šio Reglamento normos dėl taikytinos teisės „*taikomos visuotinai*“. Remiantis Reglamento 4 straipsniu, „*Pagal šį reglamentą nustatyta teisė taikoma net tuo atveju, jei ši teisė nėra dalyvaujančios valstybės narės teisė*“.

Taikymas laiko atžvilgiu. Nuo 2012 m. birželio 21 d. Reglamentas taikomas pirmosiose 14 dalyvaujančių valstybių.

18 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „*Šis reglamentas taikomas tik toms byloms ir tiems 5 straipsnyje nurodyto pobūdžio susitarimams, jeigu byla iškelta ar susitarimas sudarytas nuo 2012 m. birželio 21 d. Tačiau susitarimas dėl taikytinos teisės pasirinkimo, sudarytas anksčiau nei 2012 m. birželio 21 d., taip pat galioja, jei jis atitinka 6 ir 7 straipsniuose nustatytas sąlygas*“. Be to, pagal 18 straipsnio 2 dalį „*Šis reglamentas neturi poveikio susitarimams dėl taikytinos teisės*

pasirinkimo, sudarytiems pagal dalyvaujančios valstybės narės, kurios teisme iškelta byla anksčiau nei 2012 m. birželio 21 d., teisę“.

Reglamento taikymo vėliau prisijungiančiose valstybėse data nustatyta atitinkamame Europos Komisijos sprendime (taigi, Reglamentas „Roma III“ Lietuvoje taikomas nuo 2014 m. gegužės 22 d.; Graikijoje – nuo 2015 m. liepos 29 d.; o Estijoje – nuo 2018 m. vasario 11 d.).

7 klausimo a dalies atsakymas

Nyderlandų teismui, kuris sprendžia dėl santuokos nutraukimo (tarptautinė jurisdikcija remiantis Reglamentu „Briuselis IIa“, žr. atsakymą į 2 klausimą), Reglamentas „Roma III“ nėra privalomas, nes Nyderlandai tvirtesniame bendradarbiavime nedalyvauja. Taigi, santuokos nutraukimo bylai taikytina teisė bus nustatyta pagal savarankiškas Nyderlandų privatinės tarptautinės teisės taisykles.

7 klausimo b dalies atsakymas

Kadangi mūsų nagrinėjamu atveju prašymas dėl santuokos nutraukimo pateiktas Prancūzijos teismui (tarptautinė jurisdikcija remiantis Reglamentu „Briuselis IIa“ (žr. atsakymą į 2 klausimą), bus taikomos Reglamento „Roma III“ taisyklės. Prancūzija yra viena iš 14 pirmųjų tvirtesniame bendradarbiavime dalyvaujančių valstybių.

8 klausimas

Pagal kokias taisykles būtų nustatoma sutuoktinių / buvusių sutuoktinių ir vaikų išlaikymo ginčui taikytina teisė?

Koks būtų atsakymas iš šį klausimą, jei

- a) Brigita kreiptųsi į Nyderlandų teismą?
- b) Brigita kreiptųsi į Prancūzijos teismą?

Atsakymai:

ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 15 straipsnis numato, kad „*taikytina teisė nustatoma pagal 2007 m. lapkričio 23 d. Hagos protokolą dėl išlaikymo prievolėms taikytinos teisės (toliau – 2007 m. Hagos protokolas) valstybėse narėse, kurioms šis teisės aktas privalomas“.*

Šiuo atveju situacija gana neįprasta. ES Reglamentu Hagos konferencijos tarptautinės teisės dokumentas – 2007 m. Hagos protokolas – tampa tiesiogiai taikomu kaip ES teisės dalis. Šio neįprasto žingsnio priežastis ta, kad ES norėjo paremti naujų vienodai taikomų Hagos protokole nustatytų tarptautinėse išlaikymo prievolių bylose taikomų taisyklių įtvirtinimą. Šių taisyklių, nors ir visiškos tokios pačios formulotės, pakartojimas ES reglamento tekste būtų susilpninęs naująsias Hagos taisykles ir būtų buvęs bevaizis. Tokių pačių „taisyklių dėl taikytinos teisės“ naudojimas ir Europoje, ir už jos ribų teikia vilčių, kad bendrai suformuota jurisprudencija ir šių taisyklių aiškinimas įneš teisinio aiškumo tarptautinio išlaikymo išieškojimo bylose.

Kaip matyti iš 15 straipsnio formulotės, Hagos protokolas (šiuo metu) privalomas ne visose ES valstybėse narėse: ES prie Hagos Protokolo prisijungė be Danijos ir Jungtinės Karalystės.

2007 m. Hagos protokolas

Materialinė taikymo sritis. Hagos protokolo 1 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad jame „*nustatoma teisė, taikytina išlaikymo prievolėms, kylantiems iš šeimos santykių, tėvystės ar motinystės, santuokos ar giminytės, įskaitant išlaikymo prievolę vaiko atžvilgiu, nepaisant tėvų šeiminės padėties“.* Tokia plati materialinė taikymo sritis atitinka ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių taikymo sritį.

Geografinė taikymo sritis. Prie 2007 m. Hagos protokolo šiuo metu (2017 m. vasario mėn.) yra prisijungusi viena valstybė: Serbija (protokolas ratifikuotas) ir viena ekonominės integracijos organizacija – Europos Sąjunga (protokolas patvirtintas). Tačiau ES prisijungė be Danijos ir Jungtinės Karalystės (t.y. Danijai ir Jungtinei Karalystei protokolas nėra privalomas); žr. Europos Sąjungos pareiškimą dėl prisijungimo prie protokolo, kuriame teigiama, kad „*Šiame pareiškime į sąvoką „Europos bendrija“ neįeina Danija remiantis Protokolo dėl Danijos pozicijos, pridedamo prie Europos Sąjungos sutarties ir Europos bendrijos steigimo sutarties, 1 ir 2 straipsniais, ir Jungtinė Karalystė – remiantis Protokolo dėl Jungtinės Karalystės ir Airijos pozicijos, pridedamo prie Europos Sąjungos sutarties ir Europos bendrijos steigimo sutarties, 1 ir 2 straipsniais*“ (galima rasti Hagos konferencijos interneto svetainėje “www.hcch.net”).

Taigi, šiuo metu 2007 m. Hagos protokolas privalomas 27 valstybėms (26 ES valstybėms narėms ir Serbijai).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad taisyklės dėl taikytinos teisės yra „*taikomos visuotinai*“. Protokolo 2 straipsnyje nustatyta, kad „*Šis Protokolas taikomas net jei taikytina teisė yra ne Susitariančiosios Valstybės teisė*“.

Taikymas laiko atžvilgiu. 2007 m. Hagos protokolas įsigaliojo 2013 m. rugpjūčio 1 d. Tačiau Europos Sąjungoje (išskyrus Daniją ir Jungtinę Karalystę) jis buvo laikinai taikomas nuo 2011 m. birželio 18 d. Ši neįprastą sprendimą Europos Sąjunga priėmė tam, kad nebūtų užvilktas Reglamento dėl išlaikymo prievolių, kurio įsigaliojimas (žr. Reglamento 76 straipsnį) priklausė nuo 2007 m. Hagos protokolo taikymo, įgyvendinimas (žr. ES pareiškimą Hagos konferencijos interneto svetainėje www.hcch.net).

Protokolo 22 straipsnio pereinamojo laikotarpio nuostatose numatyta, kad jis „*netaikomas išlaikymui, kurio reikalaujama Susitariančiojoje Valstybėje, už laikotarpį iki Protokolo įsigaliojimo toje valstybėje dienos*“.

8 klausimo a ir b dalių atsakymai

Abiem atvejais nustatant išlaikymo prievolėms taikytiną teisę būtų taikomas ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 15 straipsnis kartu su 2007 m. Hagos protokolu.

9 klausimas

Kokia teisė mūsų nagrinėjamu atveju būtų taikytina santuokos nutraukimui, jei būtų nagrinėtų Prancūzijos teismas?

Atsakymai:

Kaip nurodyta 7 atsakyme, nustatydamas taikytiną teisę santuokos nutraukimo byloje, Prancūzijos teismas taikytų Reglamentą „Roma III“. Šalims nepasirinkus taikytinos teisės, Reglamento 8 straipsnyje nustatyta, kad „*taikoma teisė tos valstybės:*

a) kurioje bylos iškėlimo teisme metu yra sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta; arba, jei ši sąlyga netenkinama;

b) kurioje buvo sutuoktinių paskiausia įprastinė gyvenamoji vieta, su sąlyga, kad gyvenimo toje valstybėje laikotarpis nesibaigė daugiau nei prieš vienerius metus iki bylos iškėlimo teisme, jei bylos iškėlimo teisme metu vienas iš sutuoktinių toje valstybėje tebegyvena; arba, jei ši sąlyga netenkinama;

c) kurios pilietybę bylos iškėlimo teisme metu turi abu sutuoktiniai; arba, jei ši sąlyga netenkinama;

d) kurios teisme iškelta byla.“

Mūsų nagrinėjamu atveju sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta nėra tose pačiose valstybėse. 8 straipsnio a dalies sąlygos nėra tenkinamos ir toliau reikia nagrinėti 8 straipsnio b dalį. Mūsų nagrinėjamu atveju 8 straipsnio b dalis yra tinkama: abiejų sutuoktinių paskiausia bendra įprastinė gyvenamoji vieta buvo Prancūzijoje, iš jos išvykta mažiau nei prieš 1 metus, Karelis Prancūzijoje tebegyvena. Taigi, būtų taikytina Prancūzijos teisė.

10 klausimas

Kokia teisė būtų taikytina

- a) sutuoktinio / buvusio sutuoktinio išlaikymui,
 - b) vaiko išlaikymui,
- jei bylą nagrinėtų Prancūzijos teismas?

Atsakymai:

Kaip minėta pirmiau, Prancūzijos teismas išlaikymo prievolėms taikytiną teisę nustatytų remdamasis ES Reglamentu dėl išlaikymo prievolių 15 straipsniu kartu su 2007 m. Hagos protokolu.

a) Sutuoktinių / buvusių sutuoktinių išlaikymui būtų taikoma bendra taisyklė – Protokolo 3 straipsnis, t.y., „išlaikymo prievolės reglamentuoja kreditoriaus nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teisė“. Kadangi Brigitos nuolatinė gyvenamoji vieta yra Nyderlanduose, būtų taikoma Nyderlandų teisė. Tačiau Protokolo 5 straipsnyje numatyta speciali sutuoktinių / buvusių sutuoktinių išlaikymo prievolėms taikoma taisyklė. Šalis gali prieštarauti bendrosios Protokolo 3 straipsnyje įtvirtintos taisyklės taikymui, jei „kitos valstybės, visų pirma jų paskutinės bendros nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės, teisė yra glaudžiau susijusi su santuoka. Tokiu atveju taikoma tos kitos valstybės teisė“.

Ar santuoka „glaudžiau susijusi“ su kitos valstybės teise, išsamiai vertinama kiekvienu atitinkamu atveju. Atkreiptinas dėmesys, kad ESTT „glaudesnio ryšio“ šeimos teisės srityje išaiškinimo nėra pateikęs. Aiškinant 2007 m. Hagos protokolo formuluotę naudingą remtis jo Aiškinamąja ataskaita (žr. tolesnę apžvalgą).

Naudinga žinoti: prie kiekvienos Hagos konvencijos (bei Hagos protokolo) yra pridėta aiškinamoji ataskaita, kuria siekiama paaiškinti, ko siekė tam tikrą Hagos dokumentą priimančių valstybių diplomatiniai atstovai.

Mūsų nagrinėjamu atveju remiantis žinomomis aplinkybėmis būtų galima įrodinėti, kad santuoka glaudžiai susijusi ir su Nyderlandų, ir su Prancūzijos teise. Pora iš pradžių gyveno Nyderlanduose ir ten susituokė. Vienas iš sutuoktinių yra Nyderlandų pilietis, santuokoje jiems gimė vaikas, kuris turi Nyderlandų pasą. Kita vertus, ši pora beveik 7 metus kartu gyveno Prancūzijoje, ir Prancūzija buvo jų paskiausia bendra nuolatinė gyvenamoji vieta. Jei mūsų nagrinėjamu atveju viena iš šalių nesutiktų dėl Nyderlandų teisės taikymo ir reikalautų taikyti Prancūzijos teisę, tikėtina, kad teismas galėtų nuspręsti, kad su santuoka glaudžiau susijusi Prancūzijos teisė. Pabrėžtina, kad 5 straipsnis bus taikomas tik tuo atveju, jei viena iš šalių nesutiks su 3 straipsnio taikymu.

NAUDINGA ŽINOTI

Protokolo 5 straipsnio nuoroda į „paskutinę bendrą nuolatinę gyvenamąją vietą“ nėra prielaida; ja paprasčiausiai parodoma, kiek reikšmingai ši teisė gali būti susijusi su santuoka. Pagal 5 straipsnio formuluotę neatmestina galimybė, kad su santuoka glaudžiau gali būti susijusi kitos, o ne paskutinės bendros gyvenamosios vietos teisė. Daugiau informacijos rasite 2007 m. Hagos protokolo

Aiškinamosios ataskaitos 86 ir kituose punktuose (www.hcch.net, skiltis „Dokumentai“, po to „Konvencijos“, po to „2007 m. lapkričio 23 d. Protokolas dėl išlaikymo prievolėms taikytinos teisės“).

b) Dėl vaiko išlaikymo prievolių bylų specialios taisyklės numatytos 2007 m. Hagos protokolo 4 straipsnyje (žr. 4 straipsnio 1 dalies a punktą dėl tėvų išlaikymo prievolių savo vaikams). Šios normos idėja – privilegijuotų kreditorių grupę apsaugoti numatant trijų žingsnių sekas su „atsarginiais“ taikytinos teisės pasirinkimais. Tuo atveju, jei kreditorius neturi galimybės gauti išlaikymo išmokas pagal pirmiausia taikytiną teisę, būtų taikomas antrasis sekos žingsnis. Kreditoriui negalint išlaikymo išmokų gauti pagal tą teisę, būtų taikomas trečiasis ir paskutinis sekos žingsnis.

Kad suprastumėte mechanizmą, rekomenduotina atidžiai perskaityti 4 straipsnį. Šią nuostatą ją perskaičius pirmą kartą sunku suprasti todėl, kad 4 straipsnyje numatytos dvi skirtingos trijų žingsnių sekos:

„I seka“ (nuolatinė kreditoriaus gyvenamoji vieta / *lex fori* / bendra pilietybė)

Taikytina kreditoriaus nuolatinės gyvenamosios vietos teisė (3 straipsnis); jei kreditorius neturi galimybės gauti išlaikymo išmokas, taikoma teismo vietos teisė (4 straipsnio 2 dalis); ir galiausiai, jei kreditorius neturi galimybės gauti išlaikymo išmokas taikant tą teisę, jeigu įmanoma, taikoma valstybės, kurios pilietybę turi ir kreditorius, ir skolininkas, (nuolatinės gyvenamosios vietos (žr. 9 straipsnį), teisė (4 straipsnio 4 dalis).

„II seka“ (*lex fori* / kreditoriaus nuolatinė gyvenamoji vieta / bendra pilietybė)

Jei kreditorius kreipiasi į skolininko nuolatinės gyvenamosios vietos teismą ir tik tuo atveju, pirmųjų dviejų „I sekos“ žingsnių seka susikeičia vietomis. Dėl to reikalavimams dėl išlaikymo prievolių vaikui pirmiausia taikoma *lex fori* teisė (4 straipsnio 3 dalis); jei kreditorius neturi galimybės gauti išmokas taikant minėtą teisę, taikoma kreditoriaus nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teisė (4 straipsnio 3 dalis); ir galiausiai, jei kreditorius neturi galimybės gauti išlaikymo išmokas taikant tą teisę, jeigu įmanoma, taikoma valstybės, kurios pilietybę turi ir kreditorius, ir skolininkas, (nuolatinės gyvenamosios vietos (žr. 9 straipsnį), teisė (4 straipsnio 4 dalis).

Jei mūsų nagrinėjamu atveju Brigita byla dėl išlaikymo vaikui iškeltų Prancūzijos teisme, ji kreiptųsi į skolininko nuolatinės gyvenamosios vietos teismą ir būtų taikoma „II seka“. Dėl šios priežasties vaiko išlaikymo prievolių atveju pirmiausiai taikytina teisė – *lex fori*, t.y. Prancūzijos teisė (4 straipsnio 3 dalis). Jei išlaikymo vaikui nebūtų įmanoma gauti pagal Prancūzijos teisę, teismas taikytų kreditoriaus nuolatinės gyvenamosios vietos teisę, šiuo atveju – Nyderlandų teisę (4 straipsnio 3 dalis). Galiausiai kreditoriui negalint išlaikymo išieškoti pagal šios sekos antrą žingsnį, būtų taikomas trečias žingsnis (4 straipsnio 4 dalis). Mūsų nagrinėjamu atveju tai reikštų, kad būtų taikoma Slovėnijos, kaip tėvo ir vaiko bendros pilietybės, teisė.

Daugiau informacijos apie 2007 m. Hagos protokolo taisyklių aiškinimą rasite Aiškinamojoje ataskaitoje, kurią parengė Andrea Bonomi (Hagos konferencijos interneto svetainė: www.hcch.net, skiltis „Dokumentai“, po to „Konvencijos“, po to „2007 m. lapkričio 23 d. Protokolas dėl išlaikymo prievolėms taikytinos teisės“).

11 klausimas

Ar būtų taikoma kita teisė, jei Nyderlandų teismas turėtų priimti sprendimą dėl

a) sutuoktinio / buvusio sutuoktinio išlaikymo?

b) vaiko išlaikymo?

Atsakymas:

- a) Jei Brigita kreiptųsi į Nyderlandų teismą, sutuoktinio / buvusio sutuoktinio išlaikymo bylai taikytina teisė nesikeistų.
- b) Išlaikymo vaikui bylos atveju, kreipimasis į Nyderlandų teismą turėtų įtakos taikytinai teisei. Šiuo atveju, kai reikalavimas pareiškiamas jau nebe skolininko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje, taikoma „I seka“. Tai reiškia, kad vaiko išlaikymo prievolėms pirmiausia taikytina bus kreditoriaus nuolatinės gyvenamosios vietos teisė, t.y. Nyderlandų teisė (pagal 3 straipsnį). Jei pagal tą teisę išlaikymo išmokų gauti nėra galimybės, teismas taikytų antrą šios sekos žingsnį (4 straipsnio 2 dalis). Tačiau tokiu atveju šiuo žingsniu prieinama prie tokios pačios taikytinos teisės kaip pirmajame žingsnyje, nes *lex fori* yra Nyderlandų teisė. Kitokią taikytiną teisę, tai yra, Slovėnijos teisę, kaip tėvo ir vaiko bendros pilietybės teisę, galėtume pasirinkti tik trečiajame žingsnyje (4 straipsnio 4 dalis).

12 klausimas

Įsivaizduokite, kad 2016 m. pabaigoje, kai ir Brigitos, ir Karelo nuolatinė gyvenamoji vieta vis dar buvo Prancūzijoje, norėdami išvengti galimų ginčų ateityje, jie abu nusprendė parengti sutartį dėl jų galimus ginčus nagrinėsiančio teismo ir taikytinos teisės pasirinkimo. Ar jų susitarimas šiais klausimais gali būti privalomas? Kokius teismus ir teisę jie galėjo pasirinkti? Nurodykite atitinkamas nuostatas, reglamentuojančias:

- Teismo pasirinkimą santuokos nutraukimui
- Santuokos nutraukimui taikytinos teisės pasirinkimą
- Teismo pasirinkimą ginčui dėl sutuoktinio / buvusio sutuoktinio išlaikymo
- Ginčui dėl sutuoktinio / buvusio sutuoktinio išlaikymo taikytinos teisės pasirinkimą
- Teismo pasirinkimą ginčui dėl vaiko išlaikymo
- Ginčui dėl vaiko išlaikymo taikytinos teisės pasirinkimą

Atsakymai:**a) Teismo pasirinkimas santuokos nutraukimui**

Reglamentas „Briuselis IIa“ nesuteikia teisės pasirinkti teismą. Nuostatą dėl teismo pasirinkimo pasiūlyta numatyti svarstant naują Reglamento „Briuselis IIa“ formuluotę. Tačiau, kaip pirmiau minėta, dabartinėje pasiūlymo dėl naujos Reglamento redakcijos formuluotėje nuostatos dėl jurisdikcijos santuokos bylose nesikeičia.

b) Santuokos nutraukimui taikytinos teisės pasirinkimas

Galimybė pasirinkti santuokos nutraukimui taikytiną teisę numatyta Reglamente „Roma III“. Tačiau šios sutuoktinių galimybės nėra neribotos: jie turi rinktis vieną iš Reglamento 5 straipsnyje numatytų teisių. Pasirinkti galima:

- „a) valstybės, kurioje susitarimo sudarymo metu yra sutuoktinių įprastinė gyvenamoji vieta, teisę; arba
- b) valstybės, kurioje buvo sutuoktinių paskiausia įprastinė gyvenamoji vieta, jeigu susitarimo sudarymo metu vienas iš sutuoktinių joje tebegyvena, teisę; arba
- c) valstybės, kurios pilietybę susitarimo sudarymo metu turi bet kuris iš sutuoktinių, teisę; arba
- d) teismo vietos teisę.“

Taigi, mūsų nagrinėjamu atveju šalys būtų galėję pasirinkti:

- **Prancūzijos teisę**, kaip savo įprastinės gyvenamosios vietos susitarimo sudarymo metu teisę

- (Reglamento „Roma III“ 5 straipsnio a dalis);
- **Nyderlandų teisę**, kaip valstybės, kurios pilietybę susitarimo sudarymo metu turi kuris nors iš sutuoktinių (Brigita), teisę (5 straipsnio c dalis);
 - **Slovėnijos teisę**, kaip valstybės, kurios pilietybę susitarimo sudarymo metu turi vienas iš sutuoktinių (Karelas), teisę (5 straipsnio c dalis).

Reikalavimai susitarimo galiojimui nustatyti Reglamento 6 ir 7 straipsniuose.

c) Teismo pasirinkimas ginčui dėl sutuoktinio / buvusio sutuoktinio išlaikymo

ES Reglamente dėl išlaikymo prievolių numatyta galimybė sutuoktiniams susitarti, kad jurisdikciją sutuoktinių / buvusių sutuoktinių išlaikymo prievolių ginčų atveju turės tam tikros ES valstybės narės teismas arba teismai (žr. Reglamento 4 straipsnį). Pasirinkti galima tik tas galimybes, kurios konkrečiai paminėtos 4 straipsnyje.

Numatytos šios galimybės, iš kurių šalys gali pasirinkti:

„a) valstybės narės, kurioje yra vienos iš šalių įprastinė gyvenamoji vieta, teismas ar teismai;

b) vienos iš šalių pilietybės valstybės narės teismas ar teismai;

c) sutuoktinių ar buvusių sutuoktinių ginčų dėl išlaikymo prievolių atveju:

1. i) teismas, turintis jurisdikciją nagrinėti su santuoka susijusius tų šalių ginčus; arba

2. ii) valstybės narės, kuri ne trumpiau kaip vienerius metus buvo sutuoktinių paskutinės bendros įprastinės gyvenamosios vietos valstybė, teismas ar teismai.“

Taigi, mūsų nagrinėjamu atveju sutuoktiniai būtų galėję pasirinkti:

- **Prancūzijos**, kaip valstybės, kurioje susitarimo sudarymo metu buvo jų abiejų įprastinė gyvenamoji vieta, teismą ar teismus (4 straipsnio a dalis);
- **Nyderlandų**, kaip valstybės, kurios pilietybę turi viena iš šalių (Brigita), teismą ar teismus (4 straipsnio b dalis);
- **Slovėnijos**, kaip valstybės, kurios pilietybę turi viena iš šalių (Karelas), teismą ar teismus (4 straipsnio b dalis).

4 straipsnio c dalyje papildomų pasirinkimo galimybių mūsų nagrinėjamu atveju nėra.

Reikalavimai susitarimo galiojimui nustatyti Reglamento 4 straipsnio 2 dalyje.

d) Ginčui dėl sutuoktinio / buvusio sutuoktinio išlaikymo taikytinos teisės pasirinkimas

Taikytinos ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 15 straipsnyje įtvirtintos taisyklės kartu su 2007 m. Hagos protokolu. Pagal Protokolo 8 straipsnį kreditorius ir skolininkas gali nurodyti, kad išlaikymo prievolėms būtų taikoma viena iš toliau nurodytų teisių:

„a) valstybės, kurios pilietybę teisės nurodymo metu turi kuri nors iš šalių, teisė;

b) valstybės, kuri teisės nurodymo metu yra kurios nors iš šalių nuolatinės gyvenamosios vietos valstybė, teisė;

c) teisė, kurią šalys nurodė taikyti jų nuosavybės režimui, arba nuosavybės režimui faktiškai taikoma teisė;

d) teisė, kurią šalys nurodė taikyti jų skyrybų arba separacijos atveju, arba skyrybų ar separacijos atveju faktiškai taikoma teisė.“

Taigi, mūsų nagrinėjamu atveju sutuoktiniai būtų galėję pasirinkti:

- **Nyderlandų teisę**, kaip valstybės, kurios pilietybę turi vienas iš sutuoktinių (Brigita), teisę (8 straipsnio a dalis);
- **Slovėnijos teisę**, kaip valstybės, kurios pilietybę turi vienas iš sutuoktinių (Karelas), teisę (8 straipsnio a dalis);
- **Prancūzijos teisę**, kaip valstybės, kurioje teisės nurodymo metu yra jų įprastinė gyvenamoji vieta, teisę (Reglamento Roma III 8 straipsnio b dalis).

Pagal aplinkybes, buvusias tuo metu, kai šalys sudarė susitarimą, mažai tikėtina, kita teisė galėtų

būti taikoma remiantis 8 straipsnio c ir d dalimis.

(Be to, naujajame ES Reglamente dėl sutuoktinių turto teisinio režimo, kuris bus taikomas tose valstybėse narėse, kurios nuo 2019 m. sausio 29 d. dalyvauja tvirtesniame bendradarbiavime šioje srityje, nenumatyta sąsajos su kita teise. Galima pasirinkti teisę, kuri būtų vienos iš šalių įprastinės gyvenamosios vietos arba pilietybės valstybės, teisė (Reglamento 22 straipsnis), o nesant šalių susitarimo, būtų taikytina sutuoktinių pirmos bendros įprastinės gyvenamosios vietos po jų santuokos sudarymo valstybės teisė.)

e) Teismo pasirinkimas ginčui dėl vaiko išlaikymo

ES Reglamente dėl išlaikymo prievolių aiškiai nustatyta, kad teismo pasirinkimas ginčams dėl vaiko išlaikymo prievolių nėra galimas (Reglamento 4 straipsnio 3 dalis).

f) Ginčui dėl vaiko išlaikymo taikytinos teisės pasirinkimas

Ši pora taip pat neturėtų galimybės savo susitarime numatyti teisės, kuri būtų privalomai taikytina ginčiuose dėl vaiko išlaikymo (2007 m. Hagos protokolo 8 straipsnio 3 dalis).

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal 2007 m. Hagos protokolo 7 straipsnį ginčams dėl išlaikymo prievolių „*ad hoc*“ būtų galima pasirinkti *lex fori*. Aišku, kad mūsų nagrinėjamu atveju tai nebūtų naudinga šiai porai, norinčiai nustatyti kada nors ateityje galintiems kilti ginčams taikytiną teisę.

Antras atvejis: vykdymas

Laura (Ispanijos pilietė) ir Andres (Ispanijos pilietis) išsiskiria po 13 metų gyvenimo santuokoje Londone, kur jie turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą nuo 2007 metų. 2016 m. birželio 3 d. sprendime dėl santuokos nutraukimo Londono teismas priteisia Andres, *inter alia*, mokėti besilaukiančiai Laurai 1200 GBP išlaikymą per mėnesį. 2016 m. birželio mėn. Laura grįžta į Ispaniją, kur 2016 m. gruodžio 1 d. gimsta jų dukra Kristina. Kadangi Andres ne tik nesutinka mokėti Jungtinės Karalystės teismo sprendime nustatyto išlaikymo, bet ir atsisako teikti Laurai finansinę paramą Kristinos išlaikymui, Laurai Ispanijos teismas iš Andres priteisė (2017 m. balandžio 2 d.) 330 eurų per mėnesį išlaikymą vaikui. Šiuo metu Andres gyvena Belgijoje, turi gerai apmokamą darbą Briuselyje ir nekilnojamojo turto Danijoje.

1 klausimas

Ar Laura galės užsitikrinti, kad ir Jungtinės Karalystės, ir Ispanijos teismo sprendimai būtų vykdomi Belgijoje ir Danijoje remiantis ES Reglamentu dėl išlaikymo prievolių? Jei taip, kokios nuostatos būtų taikomos?

2 klausimas

Tarkime, kad Londono teismas sprendime dėl santuokos nutraukimo priteisė iš Andres Lauros naudai 140 000 GBP vienkartinę sumą, o ne kas mėnesį mokėtiną išlaikymą. Ar šis sprendimas pagal ES Reglamentą dėl išlaikymo prievolių būtų vykdytinas Belgijoje ir Danijoje?

3 klausimas

Ar remiantis ES Reglamentu dėl išlaikymo prievolių Laura gautų centrinės institucijos pagalbą vykdant Ispanijoje priimtą sprendimą dėl vaiko išlaikymo Belgijoje ir Danijoje?

ATSAKYMAI

1 klausimas

Ar Laura galės užsitikrinti, kad ir Jungtinės Karalystės, ir Ispanijos teismo sprendimai būtų vykdomi Belgijoje ir Danijoje remiantis ES Reglamentu dėl išlaikymo prievolių? Jei taip, kokios nuostatos būtų taikomos?

Atsakymas:

Šiuo atveju būtina atsižvelgti į ES Reglamentu dėl išlaikymo prievolių taikymo sritį. Buvusių sutuoktinių ir vaikų išlaikymo prievolių vykdymas patenka į materialinę Reglamentu taikymo sritį. Prašoma vykdyti išlaikymo prievolės, kylančias iš tėvystės ir santuokos Reglamentu 1 straipsnio prasme. Jokių sunkumų nekelia ir geografinė taikymo sritis. Sprendimas priimtas ES valstybėse narėse, kurioms Reglamentas yra taikomas, ir jis yra vykdytinas dviejose ES valstybėse narėse (Belgijoje ir Danijoje), kuriose šis Reglamentas taip pat yra taikomas. Savaiame suprantama, kad problemų dėl taikymo laiko atžvilgiu nėra. Byla iškelta praėjus daug laiko nuo Reglamentu taikymo pradžios.

Vertinant vykdymo pagal ES Reglamentą dėl išlaikymo prievolių galimybes pažymėtina, kad šiame Reglamente įtvirtintos dviejų rūšių vykdymo nuostatos. Sprendimų, priimtų ES valstybėse narėse, kurioms privalomas 2007 m. Hagos protokolais, atveju pagal Reglamentą panaikinamos egzekvatūros procedūros. Nuostatos dėl vykdymo reguliuoja Reglamentu IV skyriaus 1 skirsnis. ES valstybėms narėms, kurioms NEPRIVALOMAS 2007 m. Hagos protokolais, šis Reglamentas numato (palyginti su anksčiau taikytomis normomis) paspartintą ir supaprastintą vykdymą, tačiau išlieka egzekvatūros procedūrų būtinybė. Tai reguliuoja Reglamentu IV skyriaus 2 skirsnis.

Reglamentu 16 straipsnyje nustatyta, kad „1 skirsnis taikomas teismo sprendimams, priimtiems valstybėje narėje, kuriai privalomas 2007 m. Hagos protokolais“ ir kad „2 skirsnis taikomas teismo sprendimams, priimtiems valstybėje narėje, kuriai 2007 m. Hagos protokolais nėra privalomas“.

Aptariant ES Reglamentu dėl išlaikymo prievolių taikymo sritį minėta, kad šiuo metu taikant 2007 m. Hagos protokolais nedalyvauja dvi ES valstybės narės, tai yra, Jungtinė Karalystė ir Danija.

Dėl to į 1 klausimą atsakyti reikėtų taip:

Jungtinės Karalystės teismo sprendimo vykdymas Belgijoje

Jei Jungtinės Karalystės teismo sprendimas iš tiesų yra sprendimas dėl sutuoktinių išlaikymo prievolių ES Reglamentu dėl išlaikymo prievolių prasme (žr. aukščiau), šio sprendimo vykdymui Belgijoje būtų taikomos ES Reglamentu dėl išlaikymo prievolių IV skyriaus 2 skirsnio nuostatos dėl vykdymo.

Jungtinės Karalystės teismo sprendimo vykdymas Danijoje

Tas pats pasakytina apie vykdymą Danijoje: būtų taikomos ES Reglamentu dėl išlaikymo prievolių IV skyriaus 2 skirsnio nuostatos.

Ispanijos teismo sprendimo vykdymas Belgijoje

Ispanijos teismo sprendimo vykdymui būtų taikomos ES Reglamentu dėl išlaikymo prievolių IV skyriaus 1 skirsnio nuostatos. Tai yra, Ispanijos teismo sprendimas bus vykdomas be egzekvatūros: Belgijoje jis bus vykdomas taip, tarsi būtų buvęs priimtas Belgijos teismo. Tačiau tam, kad Ispanijos teismo sprendimas būtų „įskaitomas“ Belgijos vykdymo institucijoms, turi būti pateikti tam tikra dokumentacija, įskaitant užpildytą Reglamentu I priedo formą (žr. 20 straipsnį).

Ispanijos teismo sprendimo vykdymas Danijoje

Taip pat būtų vykdomas ir Ispanijos teismo sprendimas Danijoje: būtų taikomos ES Reglamentu dėl

išlaikymo prievolių IV skyriaus 1 skirsnio nuostatos.

Tai, kad šis Reglamentas tik iš dalies taikomas Danijoje (daugiau informacijos apie Reglamento taikymo sritį pateikta pirmiau) ir kad jai netaikomas 2007 m. Hagos protokolas, gali klaidinti. Į šį klausimą atsakius pernelyg skubotai, gali būti padaryti išvada, kad Ispanijos sprendimo vykdymui Danijoje būtų taikomos Reglamento IV skyriaus 2 skirsnio nuostatos dėl vykdymo. Tačiau šiuo metu kurioje nors ES valstybėje narėje, kuriai privalomas 2007 m. Hagos protokolas, kaip antai Ispanijoje mūsų nagrinėjamu atveju, priimtas sprendimas be egzekvatūros bus vykdomas **VISOSE** ES valstybėse narėse.

2 klausimas

Tarkime, kad Londono teismas sprendime dėl santuokos nutraukimo priteisė iš Andres Lauros naudai 140 000 GBP vienkartinę sumą, o ne kas mėnesį mokėtiną išlaikymą. Ar šis sprendimas pagal ES Reglamentą dėl išlaikymo prievolių būtų vykdytinas Belgijoje ir Danijoje?

Atsakymas:

Jungtinės Karalystės teismo sprendimo, kuriuo nutraukus santuoką priteista vienkartinė išmoka, atveju klausimas yra tas, ar tai prilygsta sprendimui dėl „išlaikymo prievolių“ ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių prasme. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (tuomet jis dar buvo vadinamas Europos Teisingumo Teismu) šį klausimą buvo paprašyta išnagrinėti byloje *Van den Boogaard prieš Laumen* (C 220/95) (žr. tolesnę apžvalgą). Byla buvo susijusi su „išlaikymu“ pagal vadinamąją Briuselio konvenciją, vėliau tapusią Reglamentu Briuselis I, kurį išlaikymo srityje pakeitė ES Reglamentas dėl išlaikymo prievolių. Šis sprendimas dėl sąvokos „išlaikymas“ aiškinimo vis dar aktualus.

Mūsų nagrinėjamu atveju Jungtinės Karalystės teismo sprendimas, kuriuo priteista vienkartinė išmoka, būtų laikomas sprendimu dėl „išlaikymo“, jei iš sprendimo motyvų būtų aišku, kad priteista suma „skirta tam, kad būtų sudarytos galimybės“ Laurai „apsirūpinti“ arba kad „nustatant sumą atsižvelgiama į kiekvieno iš sutuoktinių poreikius ir išteklius“. Kad būtų galima atsakyti į šį klausimą, antruoju nagrinėjamu atveju nepateikta pakankamai informacijos.

ESTT (ETT) 1997-02-27 sprendimas byloje *Van den Boogaard prieš Laumen* (C-220/95)

Šioje byloje teismas turėjo nuspręsti, ar „santuokos nutraukimo byloje priimtas sprendimas, kuriuo iš vienos šalies priteista vienkartinė suma ir tam tikro turto nuosavybės teisės perleidimas“, galėtų būti laikomas sprendimu, „susijusiu su išlaikymo prievolėmis“ ir dėl tos priežasties patenkančiu į 1968 m. rugsėjo 27 d. Konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo, iš dalies pakeistos 1978 m. spalio 9 d. Konvencija, taikymo sritį.

Teismas konstatavo, kad „jei iš santuokos nutraukimo byloje priimto sprendimo motyvų matyti, kad jo priteisiama išmoka yra skirta tam, kad būtų sudarytos galimybės vienam sutuoktiniui apsirūpinti arba kad nustatant sumą atsižvelgiama į kiekvieno iš sutuoktinių poreikius ir išteklius, sprendimas bus susijęs su išlaikymo prievolėmis“. Jei priteista suma „yra susijusi tik su turto padalijimu sutuoktiniams, sprendimas bus susijęs su turtinėmis teisėmis, kylančiomis iš santuokinių ryšių, ir atitinkamai nebus vykdytinas pagal Briuselio konvenciją“. Sprendimas, kuris atitinka abi sąlygas, teismo nuomone, „gali pagal Briuselio konvencijos 42 straipsnį būti vykdomas iš dalies, jei jame aiškiai matyti tikslai, kuriems atitinka skirtingos teismo priteistos sumos dalys“.

3 klausimas

Ar remiantis ES Reglamentu dėl išlaikymo prievolių Laura gautų centrinės institucijos pagalbą vykdydama Ispanijoje priimtą sprendimą dėl vaiko išlaikymo Belgijoje ir Danijoje?

Atsakymas:

Atsakymas – taip, jei vykdoma Belgijoje, ir ne, jei vykdoma Danijoje. Kaip jau minėta (žr. ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių taikymo apimties dalį), ES Reglamentas dėl išlaikymo prievolių Danijoje netaikomas pilna apimtimi. Joje netaikomas VII skyrius dėl centrinių institucijų bendradarbiavimo.

Dėl Ispanijos teismo sprendimo vykdymo Belgijoje Laura pagal ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių 55 straipsnį gali kreiptis į Ispanijos centrinę instituciją (t.y. savo gyvenamosios vietos valstybės narės centrinę instituciją (Reglamento 55 straipsnis). Būtinai prašymo turinys nustatytas 57 straipsnyje. Vadovaudamasi 58 straipsniu, centrinė institucija padės pareiškėjai, kad būtų užtikrinta, jog prie prašymo būtų pridėti visi reikiami dokumentai ir informacija, ir tada perduos prašymą „prašomosios valstybės“ – mūsų atveju Belgijos – centrinei institucijai.

NAUDINGA ŽINOTI

Svarbi ES Reglamento dėl išlaikymo prievolių naujovė yra ta, kad padedant centrinėms institucijoms išlaikymo vaikams išmokų tarpvalstybinis išieškojimas yra iš esmės nemokamas (žr. Reglamento 46 straipsnį).